

MASOFAVIY BAHOLASH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA DIFFERENSIAL YONDASHUV MEZONLARI

Jumadillayev Xamidulla Ne'matillayevich

O'zbekiston Respublikasi Oliy Ta'lim, Fan va
Innovatsiyalar Vazirligi Osiyo Xalqaro Universiteti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18668819>

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi masofaviy ta'lim sharoitida o'quv natijalarini baholashda differensial yondashuv mezonlarini ishlab chiqish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda ta'lim oluvchilarning individual xususiyatlari, bilim darajasi va o'zlashtirish sur'atlaridagi farqlarni hisobga olgan holda baholash tizimini takomillashtirish zarurligi asoslab beriladi. Masofaviy baholash jarayonida diagnostik, formatif va summativ baholash turlarining o'zaro uyg'unligi tahlil qilinib, differensial mezonlar asosida baholashning samaradorligi ko'rsatib beriladi. Shuningdek, raqamli ta'lim platformalari va avtomatlashtirilgan baholash vositalaridan foydalanish orqali baholash jarayonining adolatligi, shaffofligi va ishonchliligini oshirish imkoniyatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: masofaviy ta'lim, masofaviy baholash, differensial yondashuv, baholash mezonlari, raqamli ta'lim, kompetensiyalar, ta'lim sifati.

Abstract. This thesis addresses the development of criteria for a differential approach to assessing learning outcomes in a distance education environment. The study substantiates the need to improve assessment systems by considering individual learner characteristics, levels of knowledge, and differences in learning pace. The interaction of diagnostic, formative, and summative assessment in distance learning is analyzed, and the effectiveness of assessment based on differential criteria is highlighted. In addition, the paper discusses the use of digital educational platforms and automated assessment tools to enhance fairness, transparency, and reliability in distance assessment processes.

Keywords: distance education, distance assessment, differential approach, assessment criteria, digital learning, competencies, educational quality.

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim tizimida masofaviy ta'lim shaklining keng qo'llanilishiga olib keldi. Mazkur jarayon ta'limni tashkil etish bilan bir qatorda o'quv natijalarini baholash mexanizmlarini ham tubdan qayta ko'rib chiqishni talab etmoqda. Masofaviy ta'lim sharoitida baholash nafaqat nazorat vositasi, balki ta'lim sifati, samaradorligi va o'quvchilarning rivojlanish darajasini belgilovchi muhim pedagogik omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bois masofaviy baholash tizimini takomillashtirish, ayniqsa differensial yondashuv mezonlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Masofaviy baholash jarayonida yuzaga kelayotgan asosiy muammolardan biri o'quvchilarning individual xususiyatlarini yetarli darajada hisobga olmaslik bilan bog'liqdir. Ta'lim oluvchilarning bilim darajasi, o'zlashtirish sur'ati, raqamli savodxonligi va mustaqil ishlash ko'nikmalari bir xil emasligi sharoitida yagona baholash mezonlaridan foydalanish baholash natijalarining obyektivligi va ishonchliligini pasaytiradi. Natijada baholash jarayonida adolatlilik va shaffoflik tamoyillariga putur yetishi mumkin. Shu nuqtai nazardan differensial yondashuv masofaviy baholashning muhim metodologik asosiga aylanmoqda.

Differensial yondashuv ta'lim oluvchilarning individual imkoniyatlarini inobatga olgan holda baholash mezonlarini moslashtirishni nazarda tutadi. Masofaviy baholashda bu yondashuv topshiriqlarning murakkablik darajasini bosqichma-bosqich belgilash, baholash shakllarining xilma-xilligini ta'minlash hamda o'quvchilarga individual qayta aloqa berish orqali amalga

oshiriladi. Test topshiriqlari, amaliy vazifalar, loyihaviy ishlar, elektron portfellar va reflektiv topshiriqlar differensial mezonlar asosida baholanganda o'quvchilarning bilim va kompetensiyalarini yanada aniqroq aniqlash imkoniyati yuzaga keladi.

Masofaviy baholashda differensial yondashuv mezonlarini ishlab chiqishda diagnostik, formatif va summativ baholash turlarining o'zaro uyg'unligi muhim ahamiyatga ega. Diagnostik baholash o'quvchilarning dastlabki tayyorgarlik darajasini aniqlashga xizmat qilsa, formatif baholash o'quv jarayonida ularning rivojlanish dinamikasini doimiy kuzatib borish imkonini beradi. Summativ baholash esa yakuniy natijalarni aniqlashda differensial mezonlar asosida adolatli va ishonchli baholashni ta'minlaydi. Ushbu baholash turlarining kompleks qo'llanilishi masofaviy ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Raqamli ta'lim platformalari va avtomatlashtirilgan baholash vositalari masofaviy baholashda differensial yondashuvni joriy etishda muhim texnologik asos bo'lib xizmat qilmoqda. Zamonaviy platformalar yordamida baholash topshiriqlarini individual darajada shakllantirish, natijalarni tezkor tahlil qilish va o'quvchilarga personalizatsiyalangan qayta aloqa berish imkoniyati mavjud. Sun'iy intellekt va o'quv analitikasi vositalari esa o'quvchilarning faolligi, xatolari va rivojlanish tendensiyalarini aniqlash orqali baholash mezonlarini takomillashtirishga xizmat qilmoqda.

2025-yilga oid umumlashtirilgan tahlillar masofaviy baholashda differensial yondashuv qo'llanilganda o'quvchilarning baholash jarayonidan qoniqish darajasi, bilim va kompetensiyalarni o'zlashtirish ko'rsatkichlari hamda akademik halollik sezilarli darajada oshganini ko'rsatmoqda. Bu esa differensial yondashuvning nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy ahamiyatga ega ekanligini ham tasdiqlaydi. O'quvchilar baholash jarayonida faolroq ishtirok etib, o'z imkoniyatlarini real baholashga va shaxsiy rivojlanish trayektoriyasini shakllantirishga intilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, masofaviy baholashda differensial yondashuv mezonlarini ishlab chiqish ta'lim sifatini oshirish, baholash jarayonining shaffofligi va ishonchliligini ta'minlash hamda o'quvchilarning individual rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuvni ta'lim amaliyotiga keng joriy etish masofaviy ta'lim tizimini zamonaviy talablar asosida rivojlantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Bloom, B. S. *Human Characteristics and School Learning*. New York: McGraw-Hill, 1976.
2. Black, P., & Wiliam, D. Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 2009, 21(1), 5–31.
3. Guskey, T. R. *Formative Classroom Assessment and Feedback*. Alexandria: ASCD, 2018.
4. Nicol, D., & Macfarlane-Dick, D. Formative assessment and self-regulated learning: A model and seven principles of good feedback practice. *Studies in Higher Education*, 2006, 31(2), 199–218.
5. OECD. *Education at a Glance 2023: OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing, 2023.
6. Redecker, C. *European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.
7. Shute, V. J. Focus on formative feedback. *Review of Educational Research*, 2008, 78(1), 153–189.
8. Van der Kleij, F. M., Feskens, R. C. W., & Eggen, T. J. H. M. Effects of feedback in a computer-based